Кір БУЛИЧОВ

МОЖНА ПОПРОСИТИ НІНУ?

— Можна попросити Ніну? — сказав я.

— Це я, Ніна.

— Так? Чому у тебе такий дивний голос?

— Дивний голос?

— Не твій. Тонкий. Ти засмучена чимось?

— Не знаю.

— Можливо, мені не варто було дзвонити?

— А хто говорить?

— Відколи ти перестала мене впізнавати?

— Кого впізнавати?

Голос був молодший за Ніну років на двадцять. А насправді Нінин голос лише років на п'ять молодший за господиню. Якщо людини не знаєш, по голосу її вік вгадати важко. Голоси часто старіють раніше від власників. Або довго залишаються молодими.

— Ну гаразд, — сказав я. — Послухай, я дзвоню тобі майже у справі.

— Напевно, ви все-таки помилилися номером, — сказала Ніна. — Я вас не знаю.

— Це я, Вадим, Вадик, Вадим Миколайович! Що з тобою?

— Ну ось! — Ніна зітхнула, ніби їй шкода було припиняти розмову. — Я не знаю ніякого Вадика і Вадима Миколайовича.

— Пробачте, — сказав я, і повісив слухавку.

Я не відразу набрав номер знову. Звичайно, я просто не туди потрапив. Мої пальці не хотіли телефонувати Ніні. І набрали не той номер. А чому вони не хотіли?

Я відшукав у столі пачку кубинських сигарет. Міцних, як сигари. Їх, певно, роблять з обрізків сигар. Яка у мене може бути справа до Ніни? Або майже справа? Ніякої. Просто кортіло дізнатися, чи вдома вона. А якщо її немає вдома, це нічого не змінює. Вона може бути, наприклад, у мами. Або в театрі, тому що вона тисячу років не була в театрі.

Я подзвонив Ніні.

— Ніна? — сказав я.

— Ні, Вадиме Миколайовичу, — відповіла Ніна. — Ви знову помилилися. Ви який номер набираєте?

— 149-40-89.

— А у мене Арбат — один — тридцять два — п'ять три.

— Звичайно, — сказав я. — Арбат — це чотири?

— Арбат — це Р.

— Нічого спільного, — сказав я. — Даруйте, Ніно.

— Будь ласка, — сказала Ніна. — Я все одно не зайнята.

— Постараюся до вас більше не потрапляти, — сказав я. — Десь заклинилося. Ось і потрапляю до вас. Дуже погано телефон працює.

— Так, — погодилася Ніна.

Я повісив трубку.

Треба почекати. Або набрати сотню. Час. Щось замкнеться в переплутаних лініях на станції. І я додзвонюся. "Двадцять друга година рівно", — сказала жінка по телефону "сто". Я раптом подумав, що якщо її голос записали давно, десять років тому, то вона набирає номер "сто", коли їй нудно, коли вона сама вдома, і слухає свій голос, свій молодий голос. А можливо, вона померла. І тоді її син або людина, яка її любила, набирає сотню і слухає її голос.

Я подзвонив Ніні.

— Я вас слухаю, — сказала Ніна молодим голосом. — Це знову ви, Вадиме Миколайовичу?

— Так, — сказав я. — Вочевидь, наші телефони з'єдналися намертво. Ви тільки не сердьтеся, не думайте, що я жартую. Я дуже ретельно набирав номер, який мені потрібен.

— Звичайно, звичайно, — швидко сказала Ніна. — Я ні на хвилинку не подумала. А ви дуже поспішаєте, Вадиме Миколайовичу?

— Ні, — сказав я.

— У вас важлива справа до Ніни?

— Ні, я просто хотів дізнатися, чи вдома вона.

— Скучили?

— Як вам сказати...

— Я розумію, ревнуєте, — сказала Ніна.

— Ви смішна людина, — сказав я. — Скільки вам років, Ніно?

— Тринадцять. А вам?

— Більше сорока. Між нами товстенна стіна з цегли.

— І кожна цеглина — це місяць, правда?

— Навіть один день може бути цеглиною.

— Так, — зітхнула Ніна, — тоді це дуже товста стіна. А про що ви думаєте зараз?

— Важко відповісти. У дану хвилину ні про що. Я ж розмовляю з вами.

— А якби вам було тринадцять років або навіть п'ятнадцять, ми могли б познайомитися, — сказала Ніна. — Це було б дуже смішно. Я б сказала; приїжджайте завтра увечері до пам'ятника Пушкіну. Я вас чекатиму о сьомій годині рівно. І ми б один одного не впізнали. Ви де зустрічаєтеся з Ніною?

— Як коли.

— І біля Пушкіна?

— Не зовсім. Ми якось зустрічалися біля "Росії".

— Де?

— Біля кінотеатру "Росія".

— Не знаю.

— Ну, на Пушкінській.

— Все одно чомусь не знаю. Ви, напевно, жартуєте. Я добре знаю Пушкінську площу.

— Неважливо, — сказав я.

— Чому?

— Це давно було.

— Коли?

Дівчинці не хотілося вішати слухавку. Чомусь вона наполегливо продовжувала розмову.

— Ви сама вдома? — запитав я.

— Так. Мама у вечірню зміну. Вона медсестра в госпіталі. Вона на ніч залишиться. Вона могла б прийти і сьогодні, але забула вдома пропуск.

— Ага, — погодився я. — Гаразд, лягай спати, дівчинко. Завтра до школи.

— Ви зі мною заговорили, як з дитиною.

— Ні, що ти, говорю з тобою, як з дорослою.

— Спасибі. Тільки самі, якщо хочете, лягайте спати з сьомої години. До побачення. І більше не дзвоніть своїй Ніні. А то знову до мене потрапите. І розбудите мене, маленьку дівчинку.

Я повісив слухавку. Затим увімкнув телевізор і дізнався про те, що місяцехід пройшов за зміну 337 метрів. Місяцехід займався справою, а я байдикував. Востаннє я вирішив подзвонити Ніні вже годині об одинадцятій, цілу годину займав себе дурницями. І вирішив, що, якщо знову потраплю на дівчинку, покладу слухавку відразу.

— Я так і знала, що ви ще раз подзвоните, — сказала Ніна, підійшовши до телефону. — Тільки не вішайте слухавку. Мені, чесне слово, дуже нудно. І читати нічого. І спати ще рано.

— Гаразд, — сказав я. — Давайте розмовляти. А чому ви так пізно не спите?

— Зараз тільки восьма, — сказала Ніна.

— У вас годинник відстає, — сказав я. — Вже дванадцята година.

Ніна засміялася. Сміх у неї був хороший, м'який.

— Вам так хочеться мене спекатися, що просто жах, — сказала вона. — Зараз жовтень, і тому стемніло. І вам здається, що вже ніч.

— Тепер ваша черга жартувати? — запитав я.

— Ні, я не жартую. У вас не тільки годинник бреше, але й календар бреше.

— Чому бреше?

— А ви зараз мені скажете, що у вас зовсім не жовтень, а лютий.

— Ні, грудень, — сказав я.

І чомусь, ніби сам собі не повірив, подивився на газету, що лежала поряд, на дивані. "Двадцять третє грудня" — було написано під заголовком.

Ми помовчали трохи, я сподівався, що вона зараз скаже "до побачення".

Але вона раптом запитала:

— А ви вечеряли?

— Не пам'ятаю, — сказав я щиро.

— Значить, не голодний.

— Ні, не голодний.

— А я голодна.

— А що, вдома їсти нічого?

— Нічого! — сказала Ніна. — Порожньо. Смішно, так?

— Навіть не знаю, як вам допомогти, — сказав я. — І грошей немає?

— Є, але зовсім трішки. І все вже зачинено. А потім, що купиш?

— Так, — погодився я. — Все зачинено. Хочете, я понишпорю в холодильнику, подивлюся, що там є?

— У вас є холодильник?

— Старий, — сказав я. — "Север". Знаєте такий?

— Ні, — сказала Ніна. — А якщо знайдете, що потім?

— Потім? Я схоплю таксі і підвезу вам. А ви спуститеся до під'їзду і візьмете.

— А ви далеко живете? Я — на Сивцевім Вражку. Будинок 15/25.

— А я на Мосфільмовській. Біля Ленінських гір. За університетом.

— Знову не знаю. Тільки це неважливо. Ви добре придумали, і спасибі вам за це. А що у вас є в холодильнику? Я просто так питаю, не думайте.

— Якби я пам'ятав, — сказав я. — Зараз перенесу телефон на кухню, і ми з вами подивимося.

Я пройшов на кухню, і дріт тягнувся за мною, мов змія.

— Отже, — сказав я, — відкриваємо холодильник.

— А ви можете телефон носити за собою? Ніколи не чула про таке.

— Звичайно, можу. А ваш телефон де стоїть?

— У коридорі. Він висить на стінці. І що у вас в холодильнику?

— Значить, так... що тут, в пакеті? Це яйця, нецікаво.

— Яйця?

— Ага. Курячі. Ось, хочете, принесу курку? Ні, вона французька, морожена. Поки ви її зварите, зовсім зголоднієте. І мама прийде з роботи. Краще ми візьмемо ковбаси. Або ні, знайшов марокканські сардини, шістдесят копійок бляшанка. І до них є півбанки майонезу. Ви чуєте?

— Так, — сказала Ніна зовсім тихо. — Навіщо ви так жартуєте? Я спочатку хотіла засміятися, а потім мені стало сумно.

— Це ще чому? Насправді так зголодніла?

— Ні, ви ж знаєте.

— Що я знаю?

— Знаєте, — сказала Ніна. Потім помовчала і додала: — Ну й нехай! Скажіть, а у вас є червона ікра?

— Ні, — сказав я. — Зате є філе палтуса.

— Не треба, досить, — сказала Ніна твердо. — Давайте відволікнемося. Я ж усе зрозуміла.

— Що зрозуміла?

— Що ви теж голодний. А що у вас з вікна видно?

— З вікна? Будинки, копіювальну фабрику. Якраз зараз, пів на дванадцяту, зміна закінчується. І багато дівчат виходить з прохідної. І ще видно "Мосфільм". І пожежну команду. І залізницю. Ось по ній зараз йде електричка.

— І ви все бачите?

— Електричка, щоправда, далеко йде. Тільки видно ланцюжок вогників, вікон!

— Ось ви і брешете!

— Не можна так із старшими розмовляти, — сказав я. — Я не можу брехати. Я можу помилятися. То в чому ж я помилився?

— Ви помилилися в тому, що бачите електричку. Її не можна побачити.

— Що ж вона, невидима, чи що?

— Ні, видима, тільки вікна світитися не можуть. Та ви взагалі з вікна не виглядали.

— Чому? Я стою перед самим вікном.

— А у вас в кухні світло горить?

— Звичайно, бо інакше як би я в темряві до холодильника лазив. У мене в ньому перегоріла лампочка.

— Ось, бачите, я вас уже втретє впіймала.

— Ніно, люба, поясни мені, на чому ти мене впіймала.

— Якщо ви дивитеся у вікно, то відкинули затемнення. А якщо відкинули затемнення, то загасили світло. Правильно?

— Неправильно. Навіщо ж мені затемнення? Війна, чи що?

— Ой-ой-ой! Як же можна так забріхуватися? А що ж, мир, чи що?

— Ну, я розумію, В'єтнам, Близький Схід... Я не про це.

— І я не про це... Зачекайте, а ви інвалід?

— На щастя, все у мене на місці.

— У вас броня?

— Яка броня?

— А чому ви тоді не на фронті?

Ось тут я вперше тільки запідозрив негаразд. Дівчинка мене начебто розігрувала. Але робила це так звичайно і серйозно, що трохи мене не налякала.

— На якому я маю бути фронті, Ніно?

— На звичайнісінькому. Де всі. Де тато. На фронті з німцями. Я серйозно кажу, я не жартую. А то ви так дивно розмовляєте. Можливо, ви не брешете про курку і яйця?

— Не брешу, — сказав я. — І ніякого фронту немає. Можливо, і справді мені під'їхати до вас?

— Та я насправді не жартую! — майже крикнула Ніна. — І ви перестаньте. Мені спочатку було цікаво і весело. А зараз стало якось не так. Ви мене пробачте. Немов ви не прикидаєтеся, а кажете правду.

— Слово честі, дівчинко, я кажу правду, — сказав я.

— Мені навіть страшно стало. У нас піч майже не гріє. Дров мало. І темно. Тільки каганець. Сьогодні електрики немає. І мені самій сидіти ой як не хочеться. Я всі теплі речі на себе накутала.

І тут-таки вона різко і якось сердито повторила питання:

— Ви чому не на фронті?

— На якому я можу бути фронті? — Вже і справді жарти зайшли кудись не туди. — Який може бути фронт в сімдесят другому році!

— Ви мене розігруєте?

Голос знову змінив тон, був він недовірливий, був він маленьким, три вершки від підлоги. І неймовірна, забута картинка виникла перед очима — те, що було зі мною, але багато років, тридцять або більше років тому. Коли мені теж було дванадцять років. І в кімнаті стояла "буржуйка". І я сиджу на дивані, підібгавши ноги. І горить свічка, чи це була гасова лампа? І курка здається нереальним, казковим птахом, якого їдять тільки в романах, хоча я тоді не думав про курку...

— Ви чому замовкли? — запитала Ніна. — Ви краще говоріть.

— Ніно, — сказав я. — Який зараз рік?

— Сорок другий, — сказала Ніна.

І я вже складав у голові скибочки невідповідностей у її словах. Вона не знає кінотеатру "Росія". І телефон у неї тільки з шести номерів. І затемнення...

— Ти не помиляєшся? — запитав я.

— Ні, — сказала Ніна.

Вона вірила в те, що говорила. Може, голос обдурив мене? Може, їй не тринадцять років? Може, вона, сорокалітня жінка, захворіла ще тоді, дівчинкою, і їй здається, що вона залишилася там, де війна?

— Послухайте, — сказав я спокійно. Не вішати ж слухавку. — Сьогодні двадцять третє грудня 1972 року. Війна закінчилася двадцять сім років тому. Ви це знаєте?

— Ні, — сказала Ніна.

— Ви знаєте це. Зараз дванадцята година.. Ну як вам пояснити?

— Гаразд, — сказала Ніна покірно. — Я також знаю, що ви не привезете мені курку. Мені слід було здогадатися, що французьких курок не буває.

— Чому?

— У Франції німці.

— У Франції давним-давно немає ніяких німців. Тільки якщо туристи. Але німецькі туристи бувають і в нас.

— Як так? Хто їх пускає?

— А чому не пускати?

— Ви не надумайте сказати, що фріци нас переможуть! Ви, напевно, просто шкідник або шпигун?

— Ні, я працюю в РЕВі, в Раді Економічної Взаємодопомоги. Займаюся угорцями.

— Ось і знову брешете! В Угорщині фашисти.

— Угорці давним-давно прогнали своїх фашистів. Угорщина — соціалістична республіка.

— Ой, а я вже боялася, що ви і справді шкідник. А ви все-таки усе вигадуєте. Ні, не заперечуйте. Ви краще розкажіть мені, як буде потім. Придумайте що хочете, тільки щоб було добре. Будь ласка. І вибачте мене, що я так з вами грубо розмовляла. Я просто не зрозуміла.

І я не став більше сперечатися. Як пояснити це? Я знову уявив собі, як сиджу в цьому самому сорок другому році, як мені хочеться дізнатися, коли наші візьмуть Берлін і повісять Гітлера. І ще дізнатися, де я загубив хлібну картку за жовтень. І сказав:

— Ми переможемо фашистів 9 травня 1945 року.

— Не може бути! Дуже довго чекати.

— Слухай, Ніно, і не перебивай. Я знаю краще. І Берлін ми візьмемо другого травня. Навіть буде така медаль — "За взяття Берліна". А Гітлер накладе на себе руки. Він прийме отруту. І дасть її Єві Браун. А потім есесовці винесуть його тіло у двір імперської канцелярії, і обіллють бензином, і спалять...

Я розповідав це не Ніні. Я розповідав це собі. І я слухняно повторював факти, якщо Ніна не вірила або не розуміла відразу, повертався, коли вона просила пояснити що-небудь, і ледь не втратив знов її довіри, коли сказав, що Сталін помре. Але я потім повернув її віру, повідавши про Юрія Гагаріна і про новий Арбат. І навіть насмішив Ніну, розповівши про те, що жінки носитимуть брюки-кльош і зовсім короткі спідниці. І навіть пригадав, коли наші перейдуть кордон з Прусією. Я втратив відчуття реальності. Дівчинка Ніна і хлопчисько Вадик сиділи переді мною на канапі і слухали. Тільки вони були голодні як чорти. І справи у Вадика йшли навіть гірше, ніж у Ніни; хлібну картку він загубив, і до кінця місяця їм з матір'ю доведеться жити на одну її картку, робочу картку, тому що Вадик посіяв картку десь у дворі, і лише через п'ятнадцять років він раптом пригадає, як це було, і знову засмучуватиметься, тому що картку можна було знайти навіть через тиждень; вона, звичайно, упала в підвал, коли він кинув на ґрати пальто, збираючись поганяти у футбол. І я сказав, вже потім, коли Ніна втомилася слухати те, що вважала гарною казкою:

— Ти знаєш Петрівку?

— Знаю, — сказала Ніна. — А її не перейменують?

— Ні. Так от...

Я розповів, як увійти до двору під арку і де в глибині двору є підвал, закритий ґратами. І якщо це жовтень сорок другого року, середина місяця, то в підвалі, найпевніше, лежить хлібна картка. Ми там, у дворі, грали у футбол, і я цю картку загубивив.

— Який жах! — сказала Ніна. — Я б цього не пережила. Треба зараз же її відшукати. Зробіть це.

Вона теж увійшла у смак гри, і десь реальність відійшла, і вже ані вона, ані я не розуміли, в якому році ми знаходимося, — ми були поза часом, ближче до її сорок другому року.

— Я не можу знайти картку, — сказав я. — Минуло багато років. Але якщо зможеш, зайди туди, підвал має бути відчинений. В крайньому випадку скажеш, що картку впустила ти.

І в цю мить нас роз'єднали.

Ніни не було. Щось затріщало в трубці. Жіночий голос сказав:

— Це 143-18-15? Вас викликає Орджонікідзе.

— Ви помилилися номером, — сказав я.

— Даруйте, — сказав жіночий голос байдуже.

І були короткі гудки.

Я відразу ж набрав знову Нінин номер. Мені потрібно було вибачитися. Потрібно було посміятися разом з дівчинкою. Адже виходила загалом нісенітниця...

— Так, — сказав голос Ніни.

Іншої Ніни.

— Це ви? — запитав я.

— А, це ти, Вадиме? Чого тобі не спиться?

— Вибач, — сказав я. — Мені інша Ніна потрібна.

— Що?

Я повісив слухавку і знову набрав номер.

— Ти з'їхав з глузду? — запитала Ніна. — Ти пив?

— Вибач, — сказав я і знову кинув трубку.

Тепер дзвонити було марно. Дзвінок з Орджонікідзе все повернув на свої місця. А який у неї справжній телефон? Арбат — три, ні, Арбат — один — тридцять два — тридцять... Ні, сорок...

Доросла Ніна подзвонила мені сама.

— Я весь вечір сиділа удома, — сказала вона. — Думала, ти подзвониш, поясниш, чому ти вчора так поводився. Але ти, вочевидь, зовсім з'їхав з глузду.

— Напевно, — погодився я.

Мені не хотілося розповідати їй про довгі розмови з іншою Ніною.

— Яка ще інша Ніна? — запитала вона. — Це образ? Ти хочеш заявити, що бажав би бачити мене іншою?

— На добраніч, Ніночко, — сказав я. — Завтра все поясню.

...Найцікавіше, що у цієї дивної історії був не менш дивний кінець. Наступного дня вранці я поїхав до мами. І сказав, що розберу антресолі. Я три роки обіцяв це зробити, а тут приїхав сам. Я знаю, що мама нічого не викидає. З того, що, як їй здається, може придатися. Я корпався години півтори в старих журналах, підручниках, розрізнених томах додатків до "Ниви". Книги були не запорошеними, але пахли старим,

теплим пилом. Нарешті я відшукав телефонну книгу за 1950 рік. Книга розпухла від вкладених у неї записок і закладених папірцями сторінок, кути яких були обшарпані і обслинені. Книга була настільки знайома, що здавалося дивним, як я міг її забути, — коли б не розмова з Ніною, я б ніколи і не пригадав про її існування. І стало трохи соромно, як перед чесно відслужилим костюмом, який віддають лахмітникові на певну смерть.

Чотири перші цифри відомі. Г-1-32... І ще я знав, що телефон, якщо ніхто з нас не прикидався, якщо з мене не пожартували, стояв у провулку Сивцев Вражек, в будинку 15/25. Жодних шансів знайти її телефон не було. Я всівся з книгою у коридорі, витягнувши з ванни табурет. Мама нічого не зрозуміла, посміхнулася тільки, проходячи мимо, і сказала:

— Ти завжди так. Почнеш розбирати книги, зачитаєшся через десять хвилин. І прибиранню кінець.

Вона не помітила, що я читаю телефонну книгу.

Я знайшов цей телефон. Двадцять років тому він стояв у тій самій квартирі, що й у сорок другому році. І записаний був на Фролову К. Г.

Згоден, я займався дурницями. Шукав те, чого бути не могло. Але цілком припускаю, що відсотків десять цілком нормальних людей, опинися вони на моєму місці, робили б те саме. І я поїхав на Сивцев Вражек.

Нові мешканці в квартирі не знали, куди виїхали Фролови. Та й чи жили вони тут? Але мені пощастило в будуправлінні. Старенька бухгалтерка пам'ятала Фролових, з її допомогою я дізнався все, що було потрібно, через адресний стіл.

Вже стемніло. Новим районом, серед однакових панельних веж гуляла віхола. У стандартному двоповерховому магазині продавали французьких курей у вкритих інеєм прозорих пакетах. У мене з'явилася спокуса купити курку і принести її, як обіцяв, хоч і з двадцятирічним запізненням. Але я добре зробив, що не купив її. У квартирі нікого не було. І по тому, як лунко розносився дзвінок, мені здалося, що тут люди не живуть. Виїхали.

Я хотів було піти, але потім, раз вже забрався так далеко, подзвонив у двері поряд.

— Скажіть, Фролова Ніна Сергіївна — ваша сусідка?

Хлопець у майці, з димлячим паяльником у руці відповів байдуже:

— Вони виїхали.

— Куди?

— Місяць як виїхали на Північ. До весни не повернуться. І Ніна Сергіївна, і чоловік її.

Я вибачився, почав спускатися сходами. І думав, що в Москві, цілком імовірно, живе не одна Ніна Сергіївна Фролова 1930 року народження.

І тут двері позаду знову розчинилися.

— Зачекайте, — сказав той самий хлопець. — Мати щось сказати хоче.

Мати його тут-таки з'явилася у дверях, запинаючи халат.

— А ви ким їй будете?

— Так просто, — сказав я. — Знайомий.

— Не Вадим Миколайович?

— Вадим Миколайович.

— Ну ось, — зраділа жінка, — трохи вас не втратила. Вона б мені ніколи цього не пробачила. Ніна так і сказала: не пробачу. І записку на двері приколола. Тільки записку, напевно, хлоп'ята зірвали. Місяць вже минув. Вона сказала, що ви в грудні прийдете. І навіть сказала, що постараєтьсь повернутися, але далеко ж бо як...

Жінка стояла в дверях, дивилася на мене, немов чекала, що я зараз відкрию якусь таємницю, розповім їй про невдалу любов. Напевно, вона і Ніну мордувала: хто він тобі? І Ніна теж сказала їй: "Просто знайомий".

Жінка витримала паузу, дістала лист з кишені халата.

"Дорогий Вадиме Миколайовичу!

Я, звичайно, знаю, що ви не прийдете. Та і як можна вірити дитячим мріям, які й собі самій вже здаються лише мріями. Але ж хлібна картка була в тому самому підвалі, про який ви встигли мені сказати..."

© БУЛЫЧЕВ К. Люди как люди. — М.: Молодая гвардия, 1975. — 288 с. — (Б-ка советской фантастики).

© ГЕНИК Віталій, переклад з російської, 2008.